

LAITILAN PEHTJÄRVEN VESI- JA RANTALINNUSTO VUOSINA 1967 JA 1970

Hannu Rautanen

Laitilan pitäjän Krouvin kylässä sijaitseva Pehtjärvi on jo useamman vuoden ollut turkulaisten ornitologien tiedossa härkälintujen pesimäpaikkana, mutta kiinnostus on rajoittunut yksittäisiin käynteihin. Kirjallisuudesta en ole löytänyt yhtään yksittäishavaintoa järveltä puhumattakaan tarkemmista selvityksistä järvellä pesivästä linnustosta. Näiden seikkojen takia olen katsonut sopivaksi tuoda julki suorittamani takseeraukset.

Käsiteltävä aineisto perustuu vuosina 1967 ja 1970 suoritettuihin takseerauksiin. Täydentäviä lisätietoja on vuosilta 1965-66 ja 1968-1969. Hyödyllisiä havaintoja olen saanut useilta turkulaisilta ornitologeilta ja tuntuvaa retkeilyapua mat.yo. Asko Suorannalta, joille haluan esittää kiitokseni.

Pehtjärvi

Järven pinta-ala on 76 ha, josta avovettä on noin 49 ha. Rantaviivan pituus on ilman saaria noin 4,8 km ja saarineen noin 5,5 km. Järvessä on seitsemän pienehköä saarta ja järven rannoista on noin 40 % viljelysmaata. Ravintoisuudeltaan järvi kuuluu lähinnä eutrofiseen järvityyppiin. Keskiyvyys vaihtelee 50-80 cm:n välillä. Tyypillisimmän kasvillisuuden muodostavat rantoja myötäilevät tuheet *Scirpus lacustris*-, *Phragmites communis*- ja *Equisetum fluviatile*-kasvustot. Myös eri *Carex*-lajeja esiintyy runsaasti eri puolilla järveä. *Scirpus lacustris*- ja *Equisetum fluviatile*-kasvustot muodostavat järvelle monin paikoin "laguunin" muotoisia kasvisaarekkeita. Löytyypä järveltä neljä pientä *Typha latifolia*-kasvustoakin. Kelluslehtisistä esiintyvät mm. *Potamogeton natans*, *Raphar luteum*, *Nymphaea candida* ja *Lemna minor*. Pohjakasvillisuus on erittäin monipuolinen muodostuen mm. erilaisista pohjasammalista.

Tutkimusmenetelmät

Pesivien parien laskenta on suoritettu soveltaen Linkolan (1959) esittämiä laskenta-aikoja. Järvellä pesivän lintukannan arviointi on perustunut kumpanakin vuonna havaittuihin pareihin, osittain yksittäisiin koiraisiin, pieniin koirasparviin (alle 4 yksilöä), poikue- ja pesähavaintoihin. Ainoastaan härkälintujen

ja nokikanojen pesiä on järjestelmällisesti etsitty. Lisäksi vuonna 1967 rantalintujen takseeraus jäi osittain keskeneräiseksi ja näin saadut parimäärät ovat epäluotettavia.

Ensimmäisenä tutkimusvuonna suoritettiin huhtikuun lopusta kesäkuun loppuun mennessä 12 laskentaretkeä, jolloin puolet järvestä kierrettiin kullakin kerralla jalkaisin ja tarvittaessa käytettiin venettä pesien etsintään. Laskenta ajoittui aamu-, keski-, ja iltapäivään. Toisena tutkimusvuonna kertyi laskentaretkiä 9 toukokuun alusta kesäkuun loppuun, jolloin järvi kierrettiin joka kerta jalkaisin ja kahdella laskentaretkellä lisäksi veneellä. Pesät tarkistettiin joka kerta veneillä, mikäli pesiä löytyi. Laskenta ajoittui aamu- ja keskipäivään. Lisäksi suoritettiin kaksi kunnteluretkettä yöllä. Järven pienen koon johdosta takseeraus helpottui huomattavasti ja lukuisat virhelähteet pystyttiin melko tarkkaan eliminoimaan.

Pesivä linnusto

Taulukossa 1 on esitetty eri lajien parimäärät ja prosentuaalinen osuus koko linnustosta. Pesivästä linnustosta kuului 1967 seitsemän lajia dominantteihin (yli 5% linnustosta), joista näkyvimät olivat tukkasotka ja heinäSORSA. Dominantit käsittävät näin noin 80% koko pesivästä linnustosta. Vuonna 1970 dominantteja oli 9, joista huomattavimmat olivat heinäSORSA ja telkkä. Dominanttien osuus koko linnustosta oli 77%. Juuri mitkään lajit eivät tule kovinkaan selvästi dominoivina esiin, mikä onkin tyypillistä eutrofisten vesien lajikoostumukselle. Poikkeuksena tästä ovat kuitenkin sellaiset eutrofiset vedet, joilla pesii suuria naurulokkikolonioita.

Taulukossa 2 on esitetty parimäärät suhteessa pinta-alaan ja rantaviivan (saarineen) pituuteen. Järven lintutiheydeksi saatiin vuonna 1967 97,3 paria/km² ja ainoastaan vesilintujen osalta 77,6 paria/km². Vastaavat arvot vuonna 1970 olivat 102,6 ja 59,3. Lisäselvityksessä on saatu erään eutrofisen järven lintutiheydeksi 105 (Kauhanen 1968), Mäntässä 98,5 ja 92,4 (Leinonen 1964), Riistavedellä 85,7 ja 67,6 (Antikainen 1966) ja Lappeenrannassa vesijärven lintutiheydeksi 100,3 (Löfgren 1967). Ny-lundin (1945) kehittämän lintutiheysindeksin (keskiarvo arvoista paria/km² ja paria/km) avulla voitaneen paremmin vertailla eri järviä toisiinsa. Lintutiheysindeksiksi saatiin Pehtjärvessä 1967 55,5 ja 1970 58,4. Vastaavat arvot vain vesilintujen osalta

olivat 44,1 ja 33,7. Iisalmissa vastaava arvo vesilintujen osalta on 60,0 (Kauhanen 1968), Mäntässä 63,8 ja 61,7 (Leinonen 1964) Riistavedellä 46,2 ja 38,6 (Antikainen 1966) ja Lappeenrannassa vesi- ja rantalintuineen, mutta ilman naurulokkeja 57,9 (Löfgren 1967). Näihin vertailuihin nojautuen voidaan todeta Pehtjärven edustavan keskinkertaista eutrofista järveä Etelä-Suomessa, kun otetaan huomioon linnuston kvanti- ja kvaliteetti.

Taulukko 1. Vesi- ja rantalintujen parimäärät ja prosentuaalinen osuus linnustosta 1967 ja 1970.

Lajit	1967		1970	
	Parit	%-osuus	Parit	%-osuus
<i>Podiceps griseigena</i>	8	10.8	8	10.3
<i>Anas platyrhynchos</i>	14	18.9	11	14.1
<i>A. crecca</i>	4	5.4	4	5.1
<i>A. penelope</i>	2	2.7	-	-
<i>Aythya fuligula</i>	15	20.2	6	7.7
<i>A. ferina</i>	2	2.7	3	3.8
<i>Bucephala clangula</i>	7	9.5	9	11.6
<i>Fulica atra</i>	7	9.5	4	5.1
<i>Vanellus vanellus</i>	+	-	3	3.8
<i>Capella gallinago</i>	2	2.7	3	3.8
<i>Numenius arquata</i>	1	1.4	1	1.3
<i>Tringa glareola</i>	1	1.4	1	1.3
<i>T. hypoleucos</i>	2	2.7	2	2.6
<i>T. totanus</i>	-	-	1	1.3
<i>Acrocephalus schoenobaenus</i>	3	4.1	3	3.8
<i>Motacilla alba</i>	+	-	7	9.0
<i>M. flava</i>	2	2.7	4	5.1
<i>Lanius collurio</i>	-	-	1	1.3
<i>Emberiza schoeniclus</i>	4	5.4	7	9.0
Yhteensä	74	100.0	78	100.0

Pesivästä linnustosta

Vuonna 1967 muodosti järven pesivän linnuston 17 lajia ja 1970 18. Vesilintulajeja oli 8 ja 7. Näistä vaativiin lajeihin kuuluvat punasotka (*Aythya ferina*), tukkasotka (*A. fuligula*), härkälintu (*Podiceps griseigena*) ja nokikana (*Fulica atra*). Melko vaativiin taas kuuluvat sinisorsa (*Anas platyrhynchos*), tavi (*A. crecca*) ja haapana (*A. penelope*). Vaatimattomia edustaa ainoastaan telkkä (*Bucephala clangula*).

Vaille selitystä on jäänyt tukkasotkakannan romahdusmainen lasku tutkimustuloksia kumpanakin vuonna vertailtaessa. Samoin myös nokikanojen parimäärät ovat laskeneet. Yleensä järven linnustossa ei ole viimeksi kuluneiden vuosien aikana tapahtunut mitään suurempia muutoksia. Samat lajit ovat pesineet järvellä

vuodesta toiseen lukuunottamatta joitakin harvoja poikkeuksia (haapana ja punajalkaviklo).

Nyttemmin on kuitenkin huvila-asutus muodostunut erääksi varsin merkittäväksi luonnonolosuhteita muuttavaksi tekijäksi, sillä järvellä on suoritettu ja suoritetaan tälläkin hetkellä laajahkoja ruoppaustöitä, jotka varmasti heijastuvat lähivuosina pesivään linnustoon ja paikoitellen rehevään kasvillisuuteen.

Taulukko 2. Parimäärät suhteessa pinta-alaan ja rantaviivan pituuteen 1967 ja 1970.

Lajit	1967		1970	
	P/km ²	P/km	P/km ²	P/km
Podiceps griseigena	10.5	1.5	10.5	1.5
Anas platyrhynchos	18.4	2.5	14.5	2.0
A. crecca	5.3	0.7	5.3	0.7
A. penelope	2.6	0.4	-	-
Aythya fuligula	19.8	2.7	7.9	1.1
A. ferina	2.6	0.4	4.0	0.5
Bucephala clangula	9.2	1.3	11.8	1.6
Fulica atra	9.2	1.3	5.3	0.7
Vanellus vanellus	-	-	4.0	0.5
Capella gallinago	2.6	0.4	4.0	0.5
Numenius arquata	1.3	0.2	1.3	0.2
Tringa glareola	1.3	0.2	1.3	0.2
T. hypoleucos	2.6	0.4	2.6	0.4
T. totanus	-	-	1.3	0.2
Acrocephalus schoenobaenus	4.0	0.5	4.0	0.5
Motacilla alba	-	-	9.2	1.3
M. flava	2.6	0.4	5.3	0.7
Lanius collurio	-	--	1.3	0.2
Emberiza schoeniclus	5.3	0.7	9.2	1.3
Yhteensä	97.3	13.6	102.6	14.1

Kirjallisuutta

Antikainen, E. O. 1966. Eräiden Riistaveden eutrofisten järvien vesilinnuston koostumuksesta. Ornis Fennica 43:124-130

Järnefelt, H. 1936. Suomen järvityyppien alueellinen levinneisyys. Terra 48:1-10.

Kauhanen, H. 1968. Vesilinnustosta eräissä Iisalmen seudun eutrofisissa järvissä. Ornis Fennica 46:132-135.

Leinonen, M. 1964. Linnuston kvantitatiivisista suhteista muutamissa Mäntän seudun oligo- ja eutrofisissa vesissä. Ornis Fennica 41:49-56.

Löfgren, S. 1967. Lappeenrannan järvien ja lampien linnuston koostumuksesta 1966-1967. Ornis Fennica 44:99-106.

Pöyhönen, O. 1962. Vesilinnustosta eräissä Sumiaisten ja Konneveden pitäjien järvissä. Ornis Fennica 39:67-77.